

Cuprins

Prefață – „Leul de la Leipzig” la curtea lui Stalin: comunismul între revoluție și realism imperial	5
Cuvânt-înainte	15
Introducere – Gheorghe Dimitrov și jurnalul său: Ascensiunea și declinul Leului de la Leipzig	17
Abrevieri	53
Nota editorului referitoare la transliterație și utilizare	57
Capitolul 1 – Germania	59
Capitolul 2 – Uniunea Sovietică	68
Capitolul 3 – Bulgaria	467
Note biografice	539
Index	569

Capitolul 2

Uniunea Sovietică

Între 28 februarie și 1 septembrie 1934, Dimitrov s-a reobișnuit cu Uniunea Sovietică. După primele zile triumfale, pline de interviuri, întâlniri de bun-venit cu lideri sovietici și mici satisfacții („Discuție cu [I.A.] Piatn[ițki]! Până la urmă, este «mulțumit»! *Knorin*, ce comportament schimbat!”), a fost repede antrenat în luptele pentru o schimbare de direcție în perioada a treia a Cominternului, marcată de sectarism antisocial-democratic. „Insurecția” Schutzbundului (sau „rezistența armată”, cum a numit-o Stalin), în care unitățile armate ale social-democraților austrieci au luptat împotriva fasciștilor, a fost un subiect pe care Stalin a testat disponibilitatea lui Dimitrov de a adopta o politică mai flexibilă, Stalin părând să fi decis că vechea politică era „incorectă”.

La 6 aprilie 1934, Dimitrov a devenit membru al Comisiei politice a CEIC, membru al Secretariatului politic și șef al Secretariatului anglo-american. Stalin și Molotov îl pregăteau ca să respingă conducerea grupului „celor patru” (Manuilski, Piatnițki, Kuusinen, Knorin) și, la 23 aprilie, Stalin l-a numit în fruntea Secretariatului central-european, înlocuindu-l astfel pe Knorin și slăbindu-l pe aliatul lui Knorin, Béla Kun. Taberele opuse s-au apropiat și mai mult. Manuilski l-a susținut pe Dimitrov, Piatnițki și Knorin au opus cea mai mare rezistență, iar Dimitrov era tot mai ascultat de Stalin.

În această perioadă, Dimitrov a urmat frecvent diferite tratamente medicale, și-a exprimat o profundă nefericire personală, a plâns după Ljubica Ivošević-Dimitrova, s-a certat cu Kiti Jovanović și a continuat să o curteze de la distanță, prin corespondență, pe Rosa Fleischmann. Și-a petrecut cea mai mare parte a lunii iulie și toată luna august a anului 1934 odihnindu-se în Georgia. – I.B.

[...]

1 APRILIE 1934

La Comintern (cu Manuilski).

Conversație cu Stalin ([la] telef[on]) despre *scrisoarea austriacă*¹.

„Despre scrisoarea dumneavoastră către munc[itorii] aust[rieci]. Am fost acolo și am luptat. Cu toate acestea, nu am avut noroc. Eu (...) [”]

— Dumneavoastră considerați lupta din Austria o *insurecție*. Noi, bolșevicii, am considerat întotdeauna că insurecția înseamnă o luptă armată pentru putere. Nu preluarea puterii în Austria este scopul. Prin urmare, ceea ce se petrece acolo reprezintă o rezistență armată sau o luptă armată, și nu o insurecție. Să numești asta „insurecție” nu este științific, nu este bolșevic. Gândiți-vă la această problemă și, dacă sunteți de acord cu o asemenea rectificare, atunci celelalte părți ale scrisorii trebuie, de asemenea, schimbate, mai a[les] acolo unde vorbiți despre regulile insurecției.

— În scrisoarea mea am prezentat vederile Cominternului în această chestiune, vederi care au fost dezvoltate înainte de venirea mea.

— Aceste vederi sunt, totuși, incorecte.

— Știți că însuși Otto Bauer² a numit evenimentele din Aust[ria] „insurecție armată”.

— Da, Bauer dorea să se laude că a condus o insurecție, dar nu este cazul. Trebuie să spunem adevărul și să nu permitem nicio confuzie.

— Vă rog să formulați personal corecturile de bază și apoi voi redacta întreaga scrisoare în conformitate cu acestea.

¹ Dimitrov a compus „Scrisoarea către muncitorii austrieci” în martie 1934. Versiunea publicată, cu nota de final datată din aprilie 1934, ținea seama, evident, de criticile lui Stalin. Esențial era, însă, ca blamul pentru eșecul „luptei armate” din februarie, de la Viena, să le fie imputat social-democraților, care „nu reușiseră să înțeleagă că nu a fost suficient să reziste atacului fascismului, dar că ar fi trebuit să transforme rezistența lor armată într-o luptă pentru înlăturarea burgheziei și preluarea puterii de către proletariat”.

² Otto Bauer (1882–1938), cel mai important social-democrat austriac și teoretician de frunte al școlii marxiste austriece. A intrat în conflict cu bolșevicii din cauza programului său referitor la naționalitate, care excludea secesiunea și propunea un stat democratic federal, bazat pe autonomie etnică (*Nationalitätenbundesstaat*). A jucat un rol activ în activitatea Internaționalei a II-a și a Uniunii Internaționale a Partidelor Socialiste cu sediul la Viena („Internaționala II și 1/2”, 1920).

— Bine, am să încerc, în zilele următoare.

— Ar fi bine ca această problemă să fie tratată cu promptitudine, pentru că acum există o discuție aprinsă printre muncitorii social-d[emocrați] din Aust[ria] și alți muncitori social-d[emocrați]. Și este foarte important ca scrisoarea să ajungă rapid în mâinile lor.

— Vom încerca. Mâine sau poimâine voi trimite înapoi scrisoarea.

— Am să redactez scrisoarea din nou.

— Bine. La revedere!

— Mulțumesc mult! La revedere!

[...]

3 APRILIE 1934

Scrisoare către *Stalin*. [Notă marginală: Nu am trimis-o, pentru că m-a convocat chiar el.]

Dragă tov[arășe] Stalin!

În opinia mea, ceea ce am reușit să realizez la Leipzig constituie un capital politic pentru Internaționala Comunistă. Acesta ar trebui exploatat în mod cuprinzător și în întregime rațional, dar și oportun.

Oricum, toate acestea sunt, de asemenea, legate de activitatea mea viitoare, de organizare, de natura și forma ei, de scopul ei. Deoarece, oficial, am devenit cetățean sovietic, realizarea acestei activități nu mai pare să fie o problemă simplă. Va trebui, probabil, să se țină seama de diferite considerații.

Aș vrea tare mult să mă consult cu dumneavoastră personal în legătură cu o mulțime de probleme concrete și chestiuni de principiu legate de această situație. Cred că ar fi, fără îndoială, extrem de util pentru bunul mers al lucrurilor.

Prin urmare, m-am hotărât să vă cer să găsiți ocazia de a mă primi cel puțin o jumătate de oră, pentru o conversație de natură personală.

Sunt încă sub tratament, dar, de vreme ce mă simt capabil să mă deplasez, pot trece pe la dumneavoastră când doriți.

Nu trebuie decât să trimiteți un mesaj aici („Arhanghelskoe”)¹, cu o zi înainte, referitor la ora întâlnirii, pentru a evita orice neînțelegere.

Cu salutări tovărășești,
Al dumneavoastră, G[heorghe] Dim[itrov]

¹ Arhanghelskoe, domeniu situat la circa 20 de kilometri de Moscova și care fusese proprietatea prinților Golișin și Iusupov. Acolo se aflau un muzeu, dar și o clinică și un sanatoriu în epoca sovietică.

[...]

6 APRILIE 1934

[...]

Manuilski, Piatnițki:

(„Membru al Comisiei politice, membru al Secretariatului politic și... șef al Secretariatului anglo-american!”)

[...]

7 APRILIE 1934

Cu St[alin] – (Kremlin)

Despre scrisoarea austr[iacă]:

Următoarele observații:

1. Să se scurteze!

2. Nu muștrați, ci explicați, convingeți. Muncitorii europeni sunt legați în mod tradițional de democrația parlamentară. Trebuie să li se arate că burghezia a abandonat acum democrația și se îndreaptă spre fascism (într-o formă sau alta), întrucât nu poate governa altfel. Pentru muncitor, spre deosebire de trecut, a lupta acum pentru democrația parl[amentară] este un nonsens.

3. Luptă armată, nu insurecție. Insurecția are loc atunci când se pune problema preluării puterii. În Austria, nu a fost vorba despre așa ceva.

4. Nu apelați direct la PC [Partidul Comunist] Aus[triac]. Acest lucru va fi privit cu prejudecată de muncitorii social-d[emocrați]. Vor crede că la M[oscova], D[imitrov] este obligat să spună așa. În plus, să adere la PC, un partid aflat în ilegalitate, este foarte periculos pentru ei. [Ei] trebuie să accepte calea revoluționară. Și noi am avut un partid mic, dar cu un viitor mare.

5. În scrisoare, nu dezvoltați concluziile până la sfârșit. Muncitorii social-democr[ăți] ar trebui să tragă singuri aceste concluzii.

Nu le vorbiți muncitorilor ca un mentor.

*

Trebuie să li se explice cu răbdare și inteligibil muncitorilor europeni de ce democrația parlamentară nu mai poate avea nicio valoare pentru clasa muncitoare. La începutul luptei sale cu feudalismul, burghezia a adus masele

muncitoare alături de ea prin intermediul democrației și, în acest scop, a făcut anumite concesii. Acum, după ce au învins feudalismul și se confruntă cu un nou inamic – proletariatul –, și trebuie să surmonteze mari dificultăți, dată fiind criza capitalismului, burghezii nu mai pot să guverneze folosind metodele democrației parlamentare. Sunt pe calea către fascism. În toate țările, burghezia va trece la fascism. Și în Anglia, deși sub forme diferite.

Oamenii noștri din Comintern aplică în cazul muncitorilor europeni tot ce ar fi potrivit pentru muncitorii ruși. Ei nu înțeleg că, de fapt, noi nu avem parlamentarism. Muncitorii ruși nu au primit absolut nimic de la Duma¹. Nu este cazul în Europa. Dacă burghezia noastră ar fi avut încă 30 de ani, s-ar fi legat, cu siguranță, de mase prin intermediul parlamentarismului, iar atunci ar fi fost mult mai greu pentru noi să o răsturnăm.

Nu vă plângeți în legătură cu democrația parlam[entară], ci explicați această situație maselor muncitoare!

D[imitrov]: În închisoare, am reflectat mult la motivul pentru care – de vreme ce învățămintele noastre sunt corecte –, în momente decisive, milioane de muncitori nu ni se alătură, ci rămân alături de social-democrați, care s-au comportat într-o manieră atât de perfidă sau, ca în Germania, chiar au devenit național-socialiști.

St[alin]: Și la ce concluzie ați ajuns?

D[imitrov]: Eu cred că principala cauză rezidă în sistemul nostru de propagandă, în abordarea [noastră] incorectă a muncitorilor europeni.

St[alin]: Nu, nu aceasta este principala cauză. Principala cauză rezidă în dezvoltarea istorică – legătura istorică pe care o au masele europene cu democrația burgheză. Apoi, în situația specială a Europei – țările europene nu au niciodată suficiente materii prime, cărbune, lână etc. Ele sunt dependente de colonii. Fără colonii, nu ar putea să existe. Muncitorii știu asta și le e teamă că ar pierde coloniile, iar în această privință sunt înclinați să meargă alături de propria burghezie. În interior, ei nu sunt de acord cu politica noastră antiimperialistă. Chiar le este teamă de această politică. Și tocmai din acest motiv este necesar să li se explice cu răbdare și să fie abordați corect acești muncitori. O luptă constantă pentru fiecare muncitor este necesară. Nu putem să câștigăm imediat și foarte ușor milioane de muncitori din Europa.

¹ Duma, parlamentul rus. În organizarea parlamentară din 1906, era constituită din camera inferioară, aleasă printr-un sistem indirect de sufragiu.

Masele, milioanele de oameni, au psihologia turmei. Nu tratează decât prin reprezentanții lor, prin conducători. Când își pierd încrederea în conducători se simt neputincioși și se cred pierduți. Le este teamă că își pierd conducătorii. De aceea, muncitorii social-d[emocrați], deși nu sunt mulțumiți de conducătorii lor, încă îi urmează. Îi vor abandona pe acești conducători atunci când alții, mai buni, vor fi la îndemână, iar pentru asta e nevoie de timp.

M[anuilski] nu înțelege. În fiecare an, profetește revoluția proletar[ă], care, însă, nu are loc. Odată, a raportat despre o insurecție într-un loc în care nu era niciuna...

Oamenii nu sunt atenți la detalii, iar acestea, de obicei, contează. Ei nu fac analiză marxistă. Pentru raportul meu, l-am chemat pe [Jenö] Varga și i-am cerut cifre referitoare la criză. Uimit și șocat, [el] m-a întrebat:

- Ce numere?
- Cifrele care există, i-am spus.
- Cifrele corecte?
- Da, desigur. Cele corecte!

Mi-a adus numerele și a răsuflat ușurat. „Slavă Domnului”, a spus, „încă există oameni care iubesc adevărul!”

Imaginează-ți, îi era teamă să dea cifrele corecte în IC [Internaționala Comunistă], pentru că [el] ar fi fost imediat clasificat ca [un] oportunist de dreapta...

Nu putea să se decidă să facă public acest raport fără aprobarea mea!

Molot[ov]: Da, Varga este un bun specialist, dar e laș!

St[alin]: Oamenilor nu le place analiza marxistă. Fraze mari și afirmații generale. Rămâne moștenirea din vremea lui Zinoviev.

Ah, în această privință, Ilici [Lenin] era foarte precis, și ce precizie

*

St[alin]: Și cine aici (în IC [Internaționala Comunistă]) este acum *cel din-tâi*? Cine s-a impus?

D[imitrov]: Pentru mine, este foarte greu să determin asta acum.

St[alin]: Nu, *nu te eschiva!*

D[imitrov]: Mai înainte, știam că M[anuilski] părea să fie conducătorul polit[ic]. Acum, știu (...) numai că atunci când P[iatnițki] nu se află aici, apare haosul. El este stâlpul, ca să spun așa!

Mol[otov]: Da, prin urmare, pe tot parcursul timpului avem de-a face doar cu Piatn[ițki].

St[alin]: Ku[u]s[inen] este bun, dar universitar. M[anuilski], agitator. Kn[orin], propagandist. P[iatnițki], radical!

D[imitrov]: În închisoare m-am gândit de multe ori că, până la urmă, administrarea IC [Internaționalei Comuniste] s-a cristalizat istoric sub conducerea lor (M[anuilski], P[iatnițki], Ku[u]s[inen], Kn[orin]).

St[alin]: Cine spune că acest „grup de patru persoane” trebuie să rămână așa? Vorbiți despre istorie, însă istoria trebuie uneori să fie corectată.

D[imitrov]: Eu cred că, în calitate de cel dintâi conducător al nostru, trebuie să vă asumați responsabilitatea conducerii IC [Internaționalei Comuniste] și, deși [sunteți] teribil de ocupat, trebuie să participați la chestiunile importante.

St[alin]: Da, aici, la masa asta, am discutat aceste teze pentru plenară, și ce s-a întâmplat? Când pleacă de aici, totul rămâne la fel ca înainte. Vedeți cât suntem de ocupați. Cei mai buni oameni ai noștri pleacă pe șantiere.

... Prin urmare, începeți cu unii tovarăși – vă vom ajuta.

M[olotov]: Ați privit inamicul în față, iar după închisoare, [ar trebui] ca acum să vă ocupați personal de munca aceasta.

*

D[imitrov]: Ce se va întâmpla cu cetățenia mea sovietică? Nu va pune aceasta anumite obstacole cu privire la conduita mea [?]

St[alin]: Poți răspunde liniștit la toate întrebările când va fi necesar. „La urma urmei”, nu ne asumăm responsabilitatea pentru comportamentul fiecărui cetățean sovietic.

*

(Voroșilov, Kuibîșev, Mikoian, printre alții)

[...]

23 APRILIE 1934

Man[uilski] și Piatnițki cu mine.

St[alin] a recomandat să mi se transfere mie conducerea Secr[etariatului] central-european (Kn[orin] – altă sarcină).

Discuție despre al VII-lea Congres: principala chestiune – unitatea revoluționară a proletariatului împotriva fascismului și războiului (Man[uilski]);

Raportați munca de masă, luptați împotriva războiului *Piatn[ițki]*

Propunerea lui Man[uilski] – raportor principal Dim[itrov]! Doamne, Dumnezeule, ce adunătură ciudată!

[...]

24 APRILIE 1934

(*Zi nelucrătoare*)

[...]

Discuție cu Man[uilski] – nu am profitat de cea mai mare criză din lume.

Izolare a lui St[alin]. Prima oară s-a întâmplat înainte de a XIII-a Plenară. Trebuie să se bazeze numai pe el însuși. A cerut un membru al PB [Politburo] cu noi. Nu s-a ajuns la niciun rezultat. P[iatnițki] i-a spus lui St[alin]: „Am auzit că nu sunteți mulțumit de felul în care am condus IC. Vă cer să ne primiți, vă rog.” St[alin]: „Nu! Era vorba doar despre scrisoarea austr[iacă].”

Sufăr teribil din cauza acestei situații din IC – trebuie să preluați controlul principalului raport. Situația dumneavoastră publică trebuie să corespundă cu rolul dumneavoastră în IC!

[...]

25 APRILIE 1934

[...]

Man[uilski]: M-am gândit mult la discuția dumneavoastră cu *St[alin]*. Nu este o conversație întâmplătoare. În schimb, [aceasta] are o semnificație politică extrem de mare. Ar fi trebuit să spună asta acum câțiva ani. Trebuie trase concluzii din această discuție. În Internaționala Comunistă avem nevoie de un „șef”. Istoria v-a plasat în prim-plan grație procesului de la Leipz[ig]. Vă bucurați de o enormă popularitate în rândul maselor. Vocea dumneavoastră are o rezonanță colosală. Trebuie să preluați conducerea. Pe onoarea mea, vă voi ajuta 120% în toate. Trebuie să alegeți oamenii și să-i adunați. Nu va fi ușor. Multe lucruri trebuie să fie rearanjate. Există o rutină și o birocrație oribile aici. Multă vreme am încercat să schimb lucrurile, dar nu aveam autoritatea necesară. Dumneavoastră dispuneți de ea. Și chiar dacă nu veți avea succes, totul va rămâne cum a fost – și, trebuie să v-o spun, nu merită să lucrezi în IC... Contactul cu St[alin] este necesar. Va fi mai ușor pentru dumneavoastră. El se va bizui pe dumneavoastră. Însănătoșiți-vă și pregătiți-vă serios de muncă...

[...]

28 APRILIE 1934

[...]

L-am întâlnit pe *Fritz* [Heckert]: „Cum vă simțiți?!” „Oribil, oribil!”

Situația se va îmbunătăți. Imediat, a dispărut. Curios! Că nu a simțit nevoia de a discuta cu mine în detaliu (despre Germania, proces etc.) – complet inexplicabil!

29 APRILIE 1934

[...]

La Școala Leninistă – Discursul meu (două tendințe la proces – Torgl[er]-Dim[itrov], tendința oportunistă și tendința bolșevică. Lecția trebuie învățată. Mai ales cu privire la educația cadrelor noastre)¹.

Discursul lui Manuilski (... Ați cucerit poziția de conducere în IC. Sunteți conducătorul nostru (?!)...)

[...]

1 MAI 1934

(*Anul trecut și acum!*)

În Piața Roșie (cu buni[ca] și Lina)².

*M[axim] Gorki*³: „Nu avem nevoie de complimente, dar trebuie să vă spun că v-ați purtat minunat. Nu s-a mai văzut un asemenea proces. De fapt, dumneavoastră ați fost judecătorul acolo... Nu poate fi comparat cu procesul

¹ Ernst Torgler (1893–1963), comunist german. Membru al CC al KPD, președinte al facțiunii KPD în Reichstag (1932–1933), a fost exclus din partid după procesul de la Leipzig. În timpul unei reuniuni a Școlii Leniniste (Moscova) din 1934, Dimitrov a pronunțat următorul verdict sever împotriva celor acuzați împreună cu el: „În proces s-au conturat trei poziții: mai întâi, trădătorii – Torgler –, în al doilea rând, oportuniștii, cei care s-au limitat la propria apărare – Tanev și Popov –, iar în al treilea rând, poziția bolșevică, orientată spre apărarea partidului – cazul meu”. Citat în Rodoljub Čolaković, *Kazivanja o jednom pokoljenju*, vol. 2, Sarajevo, 1968, pp. 168–169.

² Parașkeva Dimitrov (*babuška*, bunica, 1861–1944), mama lui Dimitrov, și Magdalina Barămova (Lina, 1884–1971), sora lui Dimitrov, activistă comunistă bulgară.

³ Maxim Gorki (nume real: A.M. Peșkov, 1868–1936), scriitor și dramaturg rus, reprezentant de seamă al realismului critic în literatura modernă rusă, simpatizant bolșevic.

împotriva [nume neclar] sau cu procesul de la Köln împotriva lui Marx¹. A fost ceva special...”

Stalin, Molotov, Kalinin, Ordjonikidze, Mikoian, Jdanov și alții pe podium (mausoleu). Nimeni din IC? Sunt jos, în fața mausoleului, cu buni[ca] și Lina. Acolo (...), Șvernîk, Felix Kohn și alții.

St[alin] strigă de sus: „Dimitrov!” și ne face semn să urcăm la el. Salutări de la *St[alin]*, *Kal[inin]*, Molotov și alții – bunica și sora.

Voroșilov – pe podium. Discursul, depunerea jurământului de către noii soldați ai Armatei Roșii...

Buharin tot pe podium: „Ați realizat enorm de multe lucruri. Țineți steagul sus în toate privințele. A fost excelent. Și despre pederăști... A fost un mare succes. Purtarea dumneavoastră, de la început până la sfârșit, a fost corectă, în principiu. Un enorm succes!... Iar *Torgl[er]*, murdar!”

Eu: către St[alin]: „Trebuie să discutăm din nou despre problemele Cominternului.”

St[alin]: „Bine, treceți pe la mine. Când vreți să veniți?”

Eu: „Când vă convine. Am remarcat o oarecare confuzie în rândul oamenilor din IC.”

El: „Nimic grav. Vom lămuri totul...”

2 MAI 1934

La Kremlin – cu comandanți ai Armatei Roșii (*Stal[in]*, *Molot[ov]*, *Voroșilov*, *Kalinin*, *Ordjon[ikidze]*, *Mikoian* și alții) și aviatori turci.

... *St[alin]:* Relațiile cu Turcia nu [sunt] rele. Acum, ei vor să încheie un tratat militar cu noi. Refuzăm. Vom spune: alianța noastră are o semnificație mai mare decât un tratat scris. Este întotdeauna bine să ai un asemenea aliat (ca Turcia!), dar dacă Turcia se va confrunta cu complicațiile unui război, nu ne va conveni să luptăm pentru ea.

Bulg[aria] – o țară mică. Ce poți să faci acolo? Bulgarii construiesc centrale electrice de 6 000 de kilowați. Pe când noi...

¹ În februarie 1849, procurorul din Köln a inițiat o procedură judiciară împotriva lui Karl Marx și a doi colaboratori, care au fost acuzați de incitare la rezistență armată împotriva autorităților prusace. Discursul strălucit al lui Marx la proces a convins juriul să-i achite pe acuzați. Președintele juriului i-a mulțumit lui Marx pentru expozeul său instructiv.

*

Vor[oșilov]: De la cekiști¹ nu a venit nimeni. Nici Iagoda², nici altcineva.

St[alin]: Ieri i-am ofensat într-o oarecare măsură. Ei arestează oameni din senin...

*

St[alin] către comandanți: „Conducătorii nu valorează nimic *fără* asemenea asistenți, colaboratori... [”]

*

St[alin] (referitor la capitolul „Cu Stalin”): Nu accept să scrieți despre mine în acest fel. Vă afectează și dumneavoastră reputația. Un asemenea limbaj între egali nu este recomandabil... Alegeți *chiar dumneavoastră unde și cum* să apăreți și ce să scrieți. Nu vă lăsați convins de nimic. Selectați numai întrebările-cheie. Lucrurile au mers bine cu scrisoarea austriacă. Altfel, spuneți: „sunt ocupat, bolnav” sau ceva asemănător. Și eu m-am salvat în felul acesta. Au fost cazuri în care anumiți muncitori din Donbas au apelat la mine. I-am luminat, dar s-a dovedit că asemenea muncitori nici nu există...

*

— Vorbiți cu membrii *Schutzbund*³. Nu este bine să le cerem să intre acum în Partidul Com[unist]. Lăsați-i să fie doar muncitori onești. Și când, în cele din urmă, se vor convinge că, într-adevăr, comunismul are dreptate, atunci – în partid cu ei!

¹ Cekiști, membri ai poliției secrete sovietice CEKA (de la inițialele rusești ale *Cerezviceinaia Komissiiia*, Comisia extraordinară Panrusă), agenția represivă postrevoluționară „pentru combaterea contrarevoluției și a sabotajului”.

² Ghenrih Grigorievici Iagoda (1891–1938), comunist sovietic, veteran al poliției secrete, comisar al poporului pentru afaceri interne și președinte al OGPU (1934–1936), comisar al poporului pentru informații (1936–1938). Acuzat în procesul „blo-cului de dreapta troțkist” din martie 1938, a fost condamnat la moarte și executat.

³ Membri ai Ligii Republicane de Apărare (*Republikanischer Schutzbund*) din Austria, care, în februarie 1934, au luptat împotriva forțelor dictaturii lui Dollfuss și a tentativelor acestora de a înfrânge organizațiile socialiste interzise. Revolta membrilor *Schutzbund* a fost înfrântă după patru zile de lupte intense în cartierele muncitorești din Viena. În pofida înfrângerii socialiștilor și a persecutării ulterioare a stângii, revolta a constituit prima rezistență armată la fascism. Multe sute de austrieci din *Schutzbund* au fugit în Cehoslovacia. De acolo au fost invitați în URSS, primul semn de schimbare în linia Comintern față de social-democrați, care fuseseră catalogați drept „social-fasciști” în perioada a treia.

*

[Heinz] *Neumann* – nu înțelege marxismul. Este un degenerat politic. M-a întrebat ce ar trebui să învețe pentru a fi un bun marxist.

I-am spus că lucrarea *Capitalul* – acesta este o examinare a gândirii umane. (Așa cum ne-a învățat Marx.)

Nu a fost mulțumit. *Capitalul* i s-a părut „plictisitor”. Credea că ar fi mai bine să studieze *Luptele de clasă în Franța* și *Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte*.

Thälm[ann] nu a înțeles problema națională. Am vorbit cu el în 1930. N-a înțeles...

Internaționalism și naționalism proletar.

Prin eliberare socială – independență națională.

[...]

17 MAI 1934

Seară Blagoev – secția bulg[ară] împreună cu „vechii bolșevici”.

(Zece ani de la moartea lui [Dimităr] Blagoev¹.)

Anton [Ivanov]² (reporter); de la *vechii bolș[evici]*: Kab[akciev]³, Blagoeva⁴ și alții.

¹ Dimităr Blagoev (*Diadoto* [„Bunicul”], 1856–1924), fondator al Partidului Social-Democrat Bulgar, al Partidului Social-Democrat Muncitoresc Bulgar (socialiștii radicali sau *tesniaki*) și al Partidului Comunist Bulgar (BKP).

² Anton Ivanov (1884–1942), lider comunist bulgar, deputat în Parlamentul bulgar, membru al CC al BKP (începând din 1922). A condus Comitetul revoluționar din Sofia în timpul revoltei eșuate din septembrie 1923, a fost întemnițat între 1923 și 1925 și a emigrat în URSS. Membru în Comitetul Executiv al Internaționalei Roșii a Sindicatelor (Profintern) (1928–1930) și emisar Comintern în Franța și Spania (după 1935), s-a întors în Bulgaria în 1940 ca șef al organizației interne a BKP (în calitate de secretar al CC). A fost arestat de poliție și executat.

³ Hristo Kabakciev (1878–1940), lider comunist bulgar, vechi socialist radical, membru al CC al BKP (începând din 1919), delegat Comintern la Congresul USPD de la Halle (octombrie 1920) și la Congresul socialiștilor italieni de la Livorno, la care a fost fondat PCI (ianuarie 1921), precum și secretar politic al BKP (ianuarie 1923). Întemnițat între 1923 și 1926, a emigrat în URSS, unde a lucrat ca membru al Comisiei Internaționale de Control (CIC) a Cominternului (1924–1928), a predat la Școala Leninistă și a lucrat la Institutul Marx-Engels-Lenin. A fost arestat în timpul epurărilor staliniste din 1937, dar eliberat în 1938.

⁴ Stela Blagoeva (1887–1954), comunistă bulgară, fiica lui Dimităr Blagoev, fondatorul BKP. A fost imigrantă politic în URSS din 1926 până în 1946. Începând din 1927,

Prezentarea mea: „Trei particularități ale lui Bl[agoev] (și socialismul radical [*tesniacestvo*])[¹]”.

1. Incompatibilitate de clasă cu burghezia și agen[ții] ei menșevici.

2. Partidul proletariatului mai presus de toate (totul este supus inter[esului] proletariatului).

3. Credință neclintită în puterea și viitorul clasei muncitoare. Iată de ce prolet[ariatul] bulg[ar] este unit precum o clasă. Social-d[emocrații] au câștigat majoritatea muncitorilor.

Timpul petrecut ca socialiști radicali [*tesniaki*] nu un *minus*, ci un *plus*, dar fiert în „cazanul bolșevic”.

Curajul și lupta – sunt calități ale socialismului radical [*tesniacestvo*].

Ca socialist radical [*tesniak*], m-aș fi prezentat de o manieră la fel de demnă și de curajoasă în fața tribunalului de la Leipzig, dar nu aș fi fost în măsură să duc și să câștig o asemenea bătălie împotriva fascismului.

Numai metodele *bolșevice* și eroismul bolșevic au permis purtarea cu succes a unei asemenea bătălii.

La Leipzig, pe când țineam în mână stângă codul de procedură penală al Reichului german, și în mână dreaptă, programul Internaționalei Comuniste, și profitam de armele din arsenalul lui Lenin, nu mă comportam ca un socialist radical, ci ca un bolșevic.

*

... Am comis suficiente erori în lunga mea activitate politică revoluționară. Totuși, nu voi uita niciodată să fac abstracție de două erori – „neutralitatea” de la 9 iunie² și faptul că, la fel ca partidul nostru, nici eu nu am reușit să percep diferența

a lucrat în aparatul CEIC, Biroul de Externe al BKP și în Comitetul slav. După întoarcerea ei în Bulgaria, în 1946, a ocupat diferite poziții, inclusiv postul de ambasador al Bulgariei în URSS, între 1949 și 1954.

¹ Partidul Social-Democrat Bulgar (1891) s-a divizat o dată în 1892, s-a reunit în 1894 și s-a divizat definitiv în 1903. Facțiunea ortodoxă, sau „radicală”, condusă de Dimităr Blagoev, a hotărât să construiască un partid pur proletar într-o țară de țărani și s-a opus sprijinului țărănesc care făcea apel la „socialiștii liberali” ai lui Ianko Sakázov. Radicalii mai voiau să facă presiuni asupra nou-apărutelor sindicate pentru a intra în acțiunea politică și s-au opus unor activități comune cu partidele nesocialiste. Deși radicalii lui Blagoev erau mai degrabă adepți ai lui Kăuțki decât leniniști, socialismul radical și-a lăsat amprenta asupra BKP, care se considera continuator al moștenirii socialiștilor radicali.

² Ofițeri conservatori ajutați de organizația de partizani macedoneni să înlăture guvernul agrarian al prim-ministrului Aleksandăr Stamboliiski la 9 iunie 1923. După

fundamentală dintre socialismul radical și bolșevism și să schițez la timp, în perioada 1918–1923, consecințele necesare. Ultima eroare, într-o anumită măsură, a făcut ca bolșevizarea partidului nostru să fie mai lungă și mai dureroasă...

[...]

20 MAI 1934

[...]

Prânz la cantina de la Kremlin („sală separată”) – cu Mann [Manuilski] – apoi discuție aprofundată. Scrisoarea lui către P[iatnițki] despre reconstituirea conducerii CEIC – discuție cu St[alin] despre problema fran[ceză] (complet nesatisfăcătoare!) – în Fran[ța] – front unit, de asemenea, „de sus”...

[...]

27 MAI 1934

Piatn[ițki]. Sugestie finală referitoare la ordinea de zi a congresului. Vorbitorii: Pieck, Dim[itrov], Ercoli [Palmiro Togliatti], Man[uilski], Wang Min[g], Pollitt.

(Comisia despre raportul meu: Dim[itrov], Piatn[ițki], Ko[stanian]¹, Șmeral, Heckert.)

Dezacorduri cu Man[uilski]. (Alegerile prezidențiale din Austria, (...); Doriot², chestiunea sindicală spaniolă etc.) Dispute aprinse în ședința deschisă a Secretariatului politic.

lupte ce au durat mai multe zile, în timpul cărora Stamboliiski a fost ucis, puciștii au constituit un nou regim, condus de Aleksandăr Ţankov. În pofida naturii de dreapta a loviturii de stat, puternicul BKP, cu 40 000 de oameni, și-a declarat „neutralitatea” în luptă. După ce i-a distrus pe agrarieni, regimul Ţankov s-a îndreptat împotriva comuniștilor, decizie care a condus la nefericita revoltă din septembrie (1923) și la înfrângerea răsunătoare a comuniștilor bulgari.

¹ A.A. Kostanian, secretar al CC al PC din Armenia.

² Jacques Doriot (1898–1945), lider comunist francez, mai târziu fascist, activ în mișcarea comunistă de tineret. A fost membru al Comitetului Executiv al Internaționalei Tineretului Comunist (KIM) începând din 1922, secretar general al organizației franceze a tineretului comunist (începând din 1923), membru al CC al PCF (începând din 1924), membru supleant al CEIC (începând din 1924), deputat în parlament (1924) și primar al orașului St.-Denis (1932). După revoltele pariziene din 6 februarie 1934, în urma afacerii Stavisky, Doriot a intrat în conflict cu Thorez și a refuzat să răspundă unei convocări la Moscova. Exclus din partid în iunie 1934, a organizat *Parti populaire*

Scrisoare a lui Man[uilski] către Piatn[ițki] („tristă scrisoare!”) –
„Pledez pentru o conducere colectivă – în mod hotărât împotriva unui singur conducător”...

[...]

10 IUNIE 1934

[...]

[Jacques] Sadoul¹ cu mine. (Amenințarea fascismului în Franța. Front unit cu social-democrația [...].)

[...]

15 IUNIE 1934

*Piatnițki – Smolianski*² (despre Punctul 3 de pe ordinea de zi a congresului) – cu *Piatn[ițki]*.

Ca și cum absolut *nimic nou* nu s-ar fi întâmplat! Și nimic nou de spus!... „Unii vor să-i *schimbe* pe revoluționari!”... Groaznic!

[...]

18 IUNIE 1934

[...]

La crematoriu!

Atât de singur și atât de nefericit la nivel personal! Aproape că mi-e mai greu acum decât anul trecut, în închisoare.

français, care a evoluat spre fascism. Colaborator în timpul ocupației germane în Franța, Doriot a fost ucis într-un raid aerian al Alișilor, după retragerea sa în Germania alături de forțele naziste.

¹ Jacques Sadoul (1898–1945), comunist francez. Ca socialist pro-Antanta, a participat la o misiune franceză în Rusia, în august 1917. A devenit comunist și a fondat un grup comunist francez în Rusia, a participat la Congresul de fondare a Cominternului și la începuturile CEIC și s-a întors în Franța în 1924. Deși a rămas toată viața membru al PCF, nu a ocupat niciodată un post de conducere în partid.

² Gheorghî B. Smolianski (1890–1937), comunist sovietic care a făcut parte din personalul Profintern și CEIC. A fost lichidat în timpul epurărilor staliniste.

Scrisoare către Rozi¹ și mama ei.

Ce va ieși din asta? În orice caz, este imposibil să trăiești atât de singur!

[...]

21 IUNIE 1934

Knorin – discuție lungă (Germ[ania], Aust[ria], Cehoslov[acia] etc., pregătiri pentru congres, raportul meu).

Tanev² – cu mine (s-a întors de la Kislov[odsk])³.

[neclar] (despre [neclar]) – totul este nedrept!

[...]

29 IUNIE 1934

Plenara CC.

St[alin]: Nu v-am răspuns niciodată. Nu am avut timp. În această chestiune, tot nu am nimic în cap. Ceva trebuie pregătit!

[...]

2 IULIE 1934

CU MOSKV[IN] (TAN[EV])

Ședința a comisiei despre raportul meu.

¹ Rosa Fleischmann (Rozi, Roza Iulievna, 1896–1958), comunistă evreică sudetă din Boskovice, în sudul Moraviei. Jurnalistă la Viena, a fost a doua soție a lui Gheorghii Dimitrov, care a întâlnit-o prima dată la Viena în 10 mai 1927.

² Vasil Tanev (1897–1941), comunist bulgar. Membru fondator al BKP, a participat la revolta din septembrie (1923). Ulterior, ca imigrant politic în Iugoslavia și URSS, a fost trimis în diferite misiuni secrete, inclusiv în Bulgaria. Cominternul l-a trimis în Germania în 1932 pentru a lucra alături de Dimitrov în cadrul Biroului vest-european. Arestat în 1933 cu Dimitrov, Tanev a fost judecat de naziști pentru complicitate la incendierea Reichstagului. Eliberat împreună cu Dimitrov și deportat în URSS, a fost nevoit ulterior să-și facă autocritica, a fost exclus din posturile de conducere din BKP și deportat la Kolîma. În 1941, a fost parașutat în Bulgaria într-o misiune CEIC. Arestat de autorități, a fost ucis în același an.

³ Stațiune balneară și de reabilitare lângă Stavropol, în zona Caucaz din RSFSR, aproape de granița cu Georgia.

(Mare discuție – Šm[eral], Piatn[ițki], Loz[ovski]¹, Kn[orin], Kuus[inen], (...), Heckert, Maddalena².)

[...]

4 IULIE 1934

Cu Stal[in] – discuție aprofundată!

[...]

Secțiunea rusă a jurnalului lui Dimitrov începe în septembrie 1934 cu întoarcerea lui la Moscova. Singurul eveniment notabil de la începutul toamnei a fost referirea sa incisivă la existența sloganului „Clasă contra clasă!” în programul PC Francez, la 17 septembrie: „Înainte și acum!” scrie el, evident dezamăgit de aripa intolerantă a partidului francez.

După 7 noiembrie 1934, Dimitrov s-a căsătorit cu Rosa Fleischmann (Rozi), care venise și ea în URSS, întemeind o familie. Între 21 noiembrie și 31 ianuarie 1935, Dimitrov și noua lui soție se aflau la recuperare în Crimeea, unde el fusese diagnosticat cu malarie latentă, gastrită cronică și multe alte maladii. În această perioadă, a discutat pe diverse teme literare cu Gorki (de exemplu, Tolstoi „nu era un combatant, ci un credincios!”) și alții. Într-o conversație cu artistul P.D. Korin, la 27 noiembrie, Dimitrov a făcut apel la „un nou *Don Quijote* (burghezia degenerată). Avem nevoie de un Cervantes al nostru împotriva fascismului”. „Asasinarea” lui Kirov a fost corect notată la 1 decembrie, fără comentarii.

Există o întrerupere în jurnal între 31 ianuarie 1935 și 19 august 1936. Această perioadă corespunde pregătirilor și muncii pentru al VII-lea Congres al Cominternului (iulie–august 1935), precum și începutului epurărilor. – I.B.

¹ A. Lozovski (nume real: Solomon Abramovici, 1878–1952), vechi bolșevic, secretar general al Profinternului până în 1937, a lucrat ulterior în diferite edituri, în Ministerul Afacerilor Externe, în Biroul Sovietic de Informații (Sovinformburo). A fost lichidat în 1952.

² Max Maddalena (1895–1943), comunist german de frunte și deputat în Reichstag. A emigrat în URSS după preluarea puterii de către nașiți, a lucrat în aparatul Profintern și a reprezentat KPD în CEIC. Desemnat membru al conducerii clandestine a KPD, s-a întors sub acoperire în Germania în 1935. La scurt timp, arestat și a murit în detenția nazistă în 1943.